

SZEGEDI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

Zoroaszter

2023 *Klasszikusok*
/24 *klasszisokkal*

FRICSAY
6

2024. MÁJUS 14.

kedd 19.30, Szegedi Nemzeti Színház

Zoroaszter

■ **J.-Ph. Rameau:**
Zoroastre – szvít

■ **J. S. Bach:**
d-moll zongoraverseny, BWV. 1052

■ **R. Strauss:**
Imígyen szóla Zarathustra

szólista:

Ránki Dezső – zongora

vezényel:

Dubóczky Gergely

FRICSAY
6

Zoroaszter/Zarathustra tanítása már Nietzsche előtt is sokakat foglalkoztatott. Mivel a barokk egyébként is vonzódott az antik világhoz, az ókori próféta személye ideális volt bemutatni a jónak (illetve a fénynek) a gonosz (illetve a sötétség) felett aratott győzelmét. Rameau itthon ritkábban játszott, különleges hangzásvilággal bíró zeneszerző, a legnagyobbak között van a helye, zenéjéből a franciákra oly jellemző kecses elegancia mellett bölcsesség és emberismeret sugárzik. A Zoroastre című operájából egy szvítet válogattunk erre az alkalomra. És ha már bölcsességről esett szó: Bach, a Nagy Mester ősi tudás és bölcsesség birtokosa, médiuma. Bachot hallgatva megsejthetünk valamit abból, amit az emberiség hajnalán (amire Aranykorként szoktak hivatkozni) még mindenki tudhatott, a világnak és önmagunknak egy olyan megértését, ami akkor evidenciaként létezett, de elvesztettük, és aminek mi ma csak a visszfényét pillantathatjuk meg.

Teljesen más utakon, de Friedrich Nietzsche és rajta keresztül Richard Strauss is ezt a megértést, ezt a megismerést keresi. Keresi, olyan erővel, hogy szinte beleszögezi a hallgatót a székbe, nincs választása, elindul Zarathustrával együtt a megvilágosodás útján.

Dubóczky Gergely

Bár **Jean-Philippe Rameau** (1683–1764) 50 éves koráig nem komponált operát, kései debütálása a műfajban, majd az azt követő operáinak szenzációja a barokk egyik legnagyobb operaszerzőjévé tette. André Campra, a kor első számú francia operaszerzője ezt mondta Rameau első operájának premierje után: „Tíz opera elkészítéséhez elegendő muzsika van benne”; nyilván a zene magas minőségére és a részletek kidolgozottságára utalt. Rameau folyamatosan figyelt a zenei hangszínek kombinációs lehetőségeire, ezzel az egyik legkorábbi zeneszerző volt, akit a nagy hangszerelők közé soroltak.

A **Zoroastre**, Rameau egyik ritkábban hallható operája nem aratott sikert az 1749-es ősbemutatón, ám 1756-ban újra elővette, a darab öt felvonásából hármat alaposan átdolgozott, és ekkor nagy sikerrel játszották. Átdolgozott formájában a gyenge librettóból is képes volt szórakoztató drámai játékot kihozni.

A történet Bactria ősi királyságában zajlik és a Zoroastre által vezetett Jó erőinek és a varázsló Abramane-nak küzdelméről szól.

A VI. századi Zoroastre (másutt Zarathustra) nevű perza pap figurája az ókori egyiptomi szimbolizmus-sal keveredve Mozart Varázsfuvolájában már Sarastro lesz. A Mozart-operához hasonlóan a Zoroastre is a fény

és a sötétség, a jó és a rossz konfliktusával foglalkozik. Rameau operájában a nyitány felváltotta az opera műfajában azelőtt megszokott allegorikus prologust, és helyette – a francia operában először – előrevetítette a történet szereplőit és eseményeit. Rameau saját leírása szerint a nyitány első részének kezdete Zoroastre gonosz ellenségének, Abramane-nak a kegyetlen erejét és az elnyomott lakosság szenvedését ábrázolja, de a remény jegyében végződik. A nyitány második része Zoroastre erejének jóságát mutatja be, a harmadik pedig azoknak az embereknek az örömét, akiket Zoroastre megszabadított az elnyomástól.

A szvit elhangzó, mágusokat, démonokat, túlvilági szellemeket is megidéző tételei: *Overture, Air majesteux, Air rondeau, Air pour les démons, Marche des mages, Contredanse, Rondeau des chaconne, Air pour les bergers, Air pour les esprits élémentaires*. A mágusok indulója után az utolsó tételek mind annak az ünnepségnek a részei, amely Zoroastre-nek a sötétség erő felett aratott győzelmet követi az opera végén.

(forrás: www.baroque.boston/rameau-zoroastre)

Johan Sebastian Bach (1685–1750) lipcsei tevékenységének huszonhét esztendejében külön fejezetet érdemel az 1729–1739-ig tartó időszak, amikor a zeneszerző egyházzenei és más hivatali teendői mellett az egyetemi diákságból alakított zenekar, az ún. Collegium Musicum vezetését is magára vállalta. Ezáltal zenekarral dolgozhatott s bemutathatta saját új kompozícióit is. A pezsgó zenei légkör, a mindig új művek előadását váró közönség rendkívül erős inspiráló hatása valószínűleg nagymértékben hozzájárult akkori szerzeményei, köztük a zongoraversenyek megírásához. A zongorakoncertek megszületését azonban az előadás lehetősége mellett döntően az a körülmény befolyásolta, hogy e nyilvános hangversenyeken Bachnak alkalmá nyílt bemutatni két legidősebb fiának, Carl Philipp Emanuelnek és Wilhelm Friedemann-nak virtuóz zongoraművészi képességeit. Bár a zongoraversenyek pontos keletkezési idejét eddig nem sikerült megállapítani, annyi bizonyosnak vehető, hogy 1730 és 1733 között kerültek bemutatásra, abban az időben, amikor a két felnőtt fiú még Lipcsében, a szülői háznál tartózkodott. Bach valamennyi egyzongorás koncertje tehát (hét teljes mű és egy töredék) ennek az időszaknak a termése.

A zongorakoncertek nem eredeti kompozíciók, hanem korábbi hegedűversenyek, concerto grossók vagy egyéb zenekari koncertek átíratva, átdolgozásai. A hét zongorakoncert közül négy hiteles Bach-mű, a további három átíratnak nincs meg az eredeti forrása. A forrás nélküli három zongoraverseny közül különösen a d-moll kétséges. Felépítésében, szerkezetében, a zenekari és szólórészek arányában erősen eltér Bach többi

versenyművétől, s ezért még ma is vitatják, hogy Bach egy korábbi, eredeti hegedűverseny formájában elvesztett saját kompozícióját dolgozta-e fel, vagy esetleg egy kortárs zeneszerző szólókoncertjét írta át zongoraversennyé. Kiemelendő az az elképzelés, mely Vivaldinak tulajdonítja az eredeti művet. Bach – bár a concerto műfaj háromrészes, gyors-lassú-gyors tétel felépítését Vivalditól vette át – a belső forma kialakításában más utakon járt. Ám ez a darab a Vivaldi-féle elvet követi: rendkívül nagy teret szentel a szólistának és igyekszik minél több lehetőséget adni a művész technikai tudásának kibontakoztatására. A tutti háttérbe szorul.

A nyitótétel mozgalmassága, eleveensége után a nyugodtabb, lírai hangvételű második tétel következik, majd az első tétellel sok vonatkozásban rokon, de annál terjedelmesebb, a kombinációk szélesebb skáláját felvonultató harmadik tétel zárja a sort. A d-moll koncert zárószakaszában egy egészen rendhagyó zenei ötletet is megfigyelhetünk: a zongoraszólam egyedül marad, s mintha az egész zenekart helyettesíteni akarná, rendkívül tömör hangzással, szinte zakatoló ritmussal és kopogó akkordokkal hívja fel magára a figyelmet.

(forrás: Boronkay Antal – A hét zeneműve, 1974. május 6.)

Richard Strauss (1864–1949) német zeneszerző és karmester volt. Szép számmal írt operát, versenyműveket és alkotott két szimfóniát is.

Kilenc szimfonikus költeménye közül legismertebb a Don Juan (1889), a Till Eulenspiegel vidám csínyei (1895) és az 1896-ban alkotott **Imígyen szóla Zarathustra**.

Zarathustra (görögül Zoroaster) a Krisztus előtti időben élt perza vallásalapító próféta volt. Nevét a nyugati civilizáció számára a nagyhatású német filozófus-költő, Friedrich Nietzsche (1844–1900) tette ismertté: az ő főműve az 1883 és 1885 között keletkezett Imígyen szóla Zarathustra. Nietzsche, Zarathustra életéből és tanításából kiindulva, valójában a saját gondolatait írta le az emberi lét nagy kérdéseiről: a természet és az ember, az egyén és a társadalom kapcsolatáról, az erényről, a bűnről, a túlvilágról stb. Amikor Richard Strauss 1896 augusztusában befejezte, s még ugyanazon év novemberében be is mutatta azonos című szimfonikus költeményét (melyet alcíme szerint „Nietzsche után szabadon” komponált), a zenei világ jelentős része értetlenül reagált: hogyan lehetséges egy filozófiai munkát a zenébe átültetni? A kérdésre maga a zeneszerző adta meg a választ egy néhány hónappal később írt levelében: „Nem szándékoztam filozófikus zenét írni, vagy akár zenei portrét festeni Nietzsche nagy művéről. Sokkal inkább kívántam zenébe átültetni az emberiség fejlődésének eszméjét a kezdeti primitív szinttől a vallásos s a tudományon keresztül, Nietzsche emberfeletti

ember fogalmának megfelelően. A szimfonikus költemény Nietzsche géniuszának hódol, s ez a géniusz az Imigyen szóla Zarathustra című könyvben mutatkozik leginkább meg” – állította Richard Strauss.

A partitúra kezdetén a zeneszerző a költő-filozófus bevezető szavait idézi: „Zarathustra harmincéves volt, amikor elhagyta szülőföldjét... és a hegyek közé húzódott. Itt élvezte szellemét és magányát, s nem unt rá tíz teljes évig. Végül mégis mást gondolt szívében, egy reggel pirkadatkor felkelt, kilépett a napfényre, és így szólt a naphoz: Zarathustra ember akar lenni újra.” Richard Strauss is a felkelő nap víziójával indítja szimfonikus költeményét. A szerző mindent megzenget. Az univerzum, a világmindenség és teljesség ragyogását jelképező nyitányban egy nagy C-dúr akkordban egyesül a kor szinte valamennyi hangszere az üstdobtól, az orgonáig. A pirkadat, az emberré-válás, a tudomány, az evolúció és a vallás kapcsolata, Nietzsche nihilizmusa, istentagadása, az, hogy a görögök felé fordult, akik szentül vallották, hogy a kozmosz ismétli önmagát.

A szimfonikus költemény első szakasza azokról szól, akik e világtól távol sejtenek egy másik, jobb világot. A következő szakasz „A nagy vágakozásról” énekel. Strauss a reá jellemző virtuozitással rendeli egymás mellé a bécsi keringők érzelmes termeneteit és az orgonán felzúgó Magnificat dallamát. A továbbiakban „Az örömről és a szenvedélyekről” szól a költemény, majd „Gyászének” hangzik fel. Ebben a boldogság elmúlt pillanatait, mint halottait gyászolja a zeneszerző. Ezt követően „A tudományokról” szól Zarathustra, korunk emberének reménységéről, vélt vigaszáról. A válasz azonban nem egyértelműen pozitív, ezt a fugatóban feldolgozott zenei anyag szándékolta régiessége, száraz tudálékossága fejezi ki. Ám mégis ebből bontakozik ki a derengő megoldás, amit Strauss „A gyógyuló” címmel is jelez. Az ember, aki felismerte célját, biztos lépésekkel halad e cél felé. A mű hatalmas „Táncdal” feliratú végében éri el csúcspontját.

(forrás: Pándi Marianne)

Galamb Zoltán 2013-ban, a New Yorki Filharmonikusok Giuseppe Sinopoli karmester vezényletével rögzített felvétele kapcsán a következőképpen ír a műről:

Úgy hiszem, még azok is azonnal ráismernek az Also sprach Zarathustra első tételének szignálszerű hangjaira, akik sohasem látták még a 2001: Űrodüsszeia című filmet. Richard Strauss 1896-ban komponált szimfonikus költeményének a C-dúr és c-moll akkordok közötti feszültséget kibontó, és fényes tuttiiban záruló indítása valóban a napfelkelte („Sonnenaufgang”), a hajnal, az emberiség hajnalának mind ez ideig legtökéletesebben sikerült zenei kifejezése. Talán ezért lehetséges, hogy

a mű részlete nem csupán a szerző, hanem a klasszikus zene egyik legkarakteresebb, legszélesebb körben ismert darabja.

Ám a Strauss második müncheni korszakában született szimfonikus költeményben sokkal több rejlik „egyszerű” hangulatfestői mesterremeknél. Összekötőkapocs ez Liszt és Wagner haladó nagyromantikájáé és a huszadik század újításai, Bartók és Schönberg zenéje között. Többszörösen is a múltba nézés és az előretételezés poémája ez, hiszen amíg a „Von der Wissenschaft” tétel tudós fugájában – amint arra a művet behatóan ismerők rámutattak – a hangsor mind a tizenkét hangja szerepel, vagyis benne Strauss a szigorú ellenpont felélesztése mellett dodekafon technikával kísérletezik, a nyolcadik, „Das Tanzlied – Das Nachtlied” című tételben a bécsi keringő önfeledt áradása köszön vissza egészen váratlanul. Vagyis nem egészen meglepetésszerűen, hiszen a Zarathustra a táncosok egyik különösen szívesen idézett szövege, lévén, hogy a könyvben ábrázolt perzsa próféta és bölcselő elvesztegetettnek tartja a napot, amelyen nem táncolunk.

Nem kis részben éppen a programzene jellege jelentette a valóban fontos újítást az *Also Sprach Zarathustra* bemutatójakor. Korábban születtek már elvontabb hangulatokat, mindenekelőtt a négy évszaktot lefesteni igyekvő művek, filozófiai gondolatok átadására viszont Strauss előtt még senki sem vállalkozott. Felesleges lenne túl sokat beleolvasni a témaválasztásba, annyi azonban a korabeli beszámolókból is egyértelmű, hogy Strauss ténylegesen szimpatizált Friedrich Nietzsche-vel. Ám a tonalitást híresen elbizonytalanító befejezés – a H-dúr akkord alatt megszólaló három mély C hang – mintha pontosan ezt bizonyítaná: a barokkban még tökéletes zárlatok helyét, amelyekkel Beethoven már gyakorlta küszködött, itt végképp a befejezetlenség érzete váltja fel, imigyen a keresztény zenei hagyományt tagadja.

De talán valóban ne akarjuk értelmezni a művet, hiszen amint Nietzsche *Zarathustrájában* a jövendőmondó jövendőlte: 'Minden mindegy, semminek sincs értelme, a tudás megfojt.'

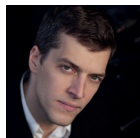
1902-ben, a darab magyarországi bemutatója alkalmával hallotta első ízben a Zarathustrát a fiatal Bartók Béla. Mint később vallotta, a mű valóságos revelációként hatott rá, választ talált benne számos művészi problémájára. Két évi tétlenség után ez ösztönözte újabb alkotómunkára, és ez hívta fel figyelmét Nietzsche filozófiájára.

(forrás: filmpont.hu; filharmonikusok.hu)

Ránki Dezső 1951-ben született Budapesten. Zongorázni nyolcéves korában kezdett, első tanárai Domokos Kinga és Máthé Klára voltak, diplomát 1973-ban szerzett a Liszt Ferenc

Zeneművészeti Főiskolán, Kadosa Pál és Rados Ferenc növendékeként. A több mint öt évtized alatt fellépett Európa legtöbb országában, számos alkalommal Észak- és Dél-Amerikában, és két-három évente Japánban. Játsszott többek között a Berlini Filharmonikusokkal, a Londoni Filharmonikusokkal, az amszterdami Concertgebouw zenekarával, a párizsi Orchestre Nationallal, a tokiói NHK Szimfonikus Zenekarral és számos neves karmesterrel, így például Solti Györggyel, Végh Sándorral, Lorin Maazelrel, Zubin Mehtával. A kamarazene jelentős szerepet tölt be életében. 1985 óta Magyarországon és külföldön egyaránt rendszeresen lép fel Klukon Edittel, mintegy félezer koncerten eljátszották a zongoraduó-irodalom legjavát. Lemezre vették Erik Satie Socrate-jának kézzongorás és Liszt Via Crucisának négykezes változatát, valamint Dukay Barnabás kézzongorás műveit is. Egyéb elismerései mellett kétszeres Kossuth-díjas, Prima Primissima díjas, a Bartók Béla–Pásztory Ditta-díjas, A Nemzet Művésze, 2023-tól a Magyar Művészeti Akadémia rendes tagja.

Dubóczky Gergely generációjának egyik legsokoldalúbb és leginnovatívabb karmestere. Dolgozott Kocsis Zoltánnal, Fischer Ivánnal, Fischer Ádámmal és Eötvös Péterrel is. Rendszeres résztvevője a hazai koncertéletnek, külföldön is fellép, emellett saját együttesével, a Budapest Sound

Collective-vel mutat be egyedi, olykor összművészeti produkciókat. Matematikus diplomája megszerzése után summa cum laude végezte el a Liszt Ferenc Zeneművészeti Egyetem karmester szakát. A budapesti Zeneakadémia mellett tanulmányokat folytatott a New York állambeli Bard College-ban és a bécsi Universität für Musik und Darstellende Kunst intézményében is. 2016 novemberében Fischer Iván fiatal tehetségeket bemutató sorozatának első dirigense a Zeneakadémián, részt vett az együttes opera- és maraton projektjeiben. Két évvel korábban, 2014-ben elnyerte a Richard Wagner Társaság ösztöndíját, így Bayreuth-ban is bemutatkozhatott az ösztöndíjasok gálakoncertjén. A lipcsei Gewandhausban Beethoven 9. szimfóniájával mutatkozhatott be. Operakarmesterként Mozart Don Giovanni-jával debütált. 2023. május 1-jétől a Szegedi Szimfonikus Zenekar művészeti vezetője.

*Klasszikusok
klasszisokkal*

2024. MÁJUS 25. szombat

10 és 12 óra, Korzó Zeneház

CSOKIMATINÉ /4

Meglepetés a zenében

■ Haydn: „Üstdobütés” szimfónia és egyéb meglepetések

vezényel: *Kardos Gábor*

2024. MÁJUS 30. csütörtök

19 óra, Korzó Zeneház

Kortárszenei Korzó – Találkozás kortárs zeneszerzőkkel

Koncert és beszélgetés a Magyar Klasszikus Zene Napján

■ Brandenburg Ádám: Prières nocturnes (Esti imádságok)

■ Mezei Szilárd: ismét sótól kásás a hó – zenemű szopránhangra és szimfonikus zenekarra
(a mű az NKA alkotói támogatásával valósult meg)

■ Csiky Boldizsár: A hegy – szimfonikus költemény

szólista: : *Somogyvári Tímea Zita* – szoprán

vezényel: *Dubóczky Gergely*

A belépés **ingyenes!**
Mindenkit szeretettel várunk!

Koncert végén **50 db ajándék kupont** osztunk ki, mely beváltható a június 24-i **Dóm-téri Ajándékkoncertre** érvényes belépőre!

Koncertjeinkre jegyek válthatók online a jegymester.hu oldalon, személyesen a **Filharmonia** szegedi jegyirodájában (Klauzál tér 7, nyitvatartás: <http://symph-szeged.hu/hirek/295-a-filharmonia-szegedi-jegyirodajanak-elerhetosege-es-nyitvatartasa>), vagy koncert előtt a helyszínen.

Következő koncertjeink

2024. JÚNIUS 4., kedd

19.30 óra, Szegedi Nemzeti Színház

VASZY-BÉRLET / 6

Dvořák–est

■ A. Dvořák:

■ Gordonkaverseny, h-moll, Op. 104

■ 12., F-dúr („Amerikai”) vonósnégyes, Op. 96 – *Yoon-Kuk Lee* szimfonikus átírata

szólista: *Fenyő László* – gordonka

vezényel: *Gyüdi Sándor*

2024. JÚNIUS 9. vasárnap, 10 és 12 óra, Korzó Zeneház

VASÁRNAPI MATINÉHANGVERSENYEK / 4

Kis kezek – Nagy mesterek

Szeged ifjú virtuózai muzsikálnak

vezényel: *Gyüdi Sándor*

10 óra, Korzó Zeneház

■ **Mozart:** B-dúr zongoraverseny, K. 39 no. 2, I. tétel – *Verdure Anna Ilona* (zongora)

■ **Küchler:** D-dúr koncert, I. tétel – *Hingl Anna* (hegedű)

■ **Vivaldi:** C-dúr concerto, RV.443, III. tétel – *Földesi Dóra* (blockflöte)

■ **Seitz:** g-moll hegedűverseny, I. tétel – *Sánta Krisztina Johanna* (hegedű)

■ **Seitz:** G-dúr hegedűverseny, Op.13, III. tétel – *Szalma Boróka* (hegedű)

■ **Laura Zaerr:** Celtic Concerto – *Kollár Villő* (hárfa)

■ **Nebojsa Jovan Živković:** Srpska igra (Laskai Krisztián hangszerelése) – *Pálfi Levente* (marimba)

12 óra, Korzó Zeneház

■ **J. Haydn:** C-dúr divertimento, Hob. XIV:4, III. tétel – *Soós Izabella Nóra* (zongora)

■ **Beriot:** G-dúr koncert, I. tétel – *Nagy Gábor* (hegedű)

■ **Vivaldi:** C-dúr hárfaverseny – *Harmath Gabriella* (hárfa)

■ **Händel:** B-dúr hárfaverseny – *Harmath Kornélia* (hárfa)

■ **Vivaldi:** g-moll versenymű két gordonkára, I. tétel – *Csáki Zsombor* és *Virág Annabella* (gordonka)

■ **Mozart:** G-dúr zongoraverseny, K. 107, I. tétel – *Oláh Ferenc* (zongora)

■ **Mozart:** A-dúr hegedűverseny, III. tétel – *Nagy Csillag Róza* (hegedű)

2024. JÚNIUS 16. vasárnap

19 óra, Új-Zsinagóga

Szegedi Zsidó Kulturális Fesztivál

■ E. Bloch: In Memoriam

■ E. W. Korngold: Hegedűverseny, D-dúr, Op. 35

■ F. Mendelssohn-Bartholdy: I. szimfónia, c-moll, Op. 11

szólista: *Liptai Enikő* – hegedű

vezényel: *Gyüdi Sándor*

Ajándékkoncert 2024

2024. JÚNIUS 24. hétfő

21 óra, Dóm tér

Puccini és a szerelem

emlékműsor a komponista halálának centenáriumán

vezényel: *Gyüdi Sándor*

A **Fricsay-, Vaszy-, Csokimatiné és Vasárnapi Matinékoncertek bérlettel** rendelkező partnereinknek, bérletük felmutatása mellett, **a készlet erejéig**, idén is **igyekszünk belépőt** biztosítani az Ajándékkoncertre (**1 db/bérlet**).

Az Ajándékkoncertre a jegyeket **június 17-től** kezdjük osztani a **Korzó Zeneházban**, munkanapokon 10 és 15 óra között.

Tisztelettel kérünk mindenkit, hogy a megadott dátum (június 17) előtt ne keressenek bennünket ez ügyben, mert úgy szóban, mint írásban, honlapunkon, Facebook oldalunkon minden információt megadunk és a jegyeket semmiképpen sem kezdjük hamarabb kiadni!

Megértésüket köszönjük!

SZEGEDI
SZIMFONIKUS
ZENEKAR

SZEGEDI SZIMFONIKUS ZENEKAR

H-6720 Szeged, Széchenyi tér 9.

Tel./Fax: 62/420-256, 426-102 és 20/250-2624

Web: www.symph-szeged.hu

E-mail: orch@symp-h-szeged.hu

Igazgató: Gyüdi Sándor

FILHARMÓNIA MAGYARORSZÁG

– SZEGEDI IRODA

H-6720 Szeged, Klauzál tér 7

Telefon: 62/425-260, 30/913-0307

E-mail: szeged@filharmonia.hu

Kulturális szervező: Szerb Zsuzsa

Szeged

NEMZETI KULTURÁLIS
TÁMOGATÁSKÉZELŐ

KULTURÁLIS ÉS INNOVÁCIÓS
MINISZTERIUM